

Pensioenfonds

Witteveen **Bos**

**Stichting Pensioenfonds
Witteveen+Bos**

**Jaarverslag 2012
ten behoeve van de deelnemers**

Stichting Pensioenfonds Witteveen+Bos

Jaarverslag 2012 ten behoeve van de deelnemers

referentie	projectcode	status
	-	definitief
projectleider	projectdirecteur	datum
-	prof.ir. J.H.J.M. van der Graaf	14 mei 2013

autorisatie	naam	paraaf
	prof.ir. J.H.J.M. van der Graaf	

Stichting Pensioenfonds Witteveen+Bos
Van Twickelostraat 2
Postbus 233
7400 AE Deventer
telefoon 0570 69 72 20
<http://pensioenfonds.witteveenbos.nl>

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit bestek/drukwerk mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm, hetzij elektronisch, mechanisch dan wel met digitale technieken door fotokopieën, opnamen, internet of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUDSOPGAVE	blz.
KERNCIJFERS	
1. ALGEMEEN	1
2. BESTUURSVERSLAG	3
3. VERMOGENSBEHEER	7
4. HERSTELPLAN (2009-2012)	9
5. ONTWIKKELINGEN	11
6. DE PENSIOENREGELING	17
7. BESTUUR	19
8. JAARREKENING (VERKORTE VORM)	21
8.1. Balans per 31 december 2012 (x 1.000)	21
8.2. Winst-en-verliesrekening over 2012 (x 1.000)	22
9. TOELICHTING OP DE JAARREKENING	23
9.1. Algemeen	23
9.2. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	23
9.3. Opmerkingen	24
10. SAMEN STERK	25
laatste bladzijde	26

KERNCIJFERS

Bedragen (in duizenden euro's)	2012	2011	2010	2009	2008
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	847	845	876	845	803
Gewezen deelnemers	799	738	647	544	513
Pensioengerechtigden	106	104	99	84	76
	1.752	1.687	1.622	1.473	1.392
Reglementsvariabelen					
Toeslag/korting (in %)	-0,3%	-4,3 %	-5,0 %	0,0 %	3,1 %
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie	5.929	5.761	5.150	4.845	4.068
Kostendeckende premie	4.766	4.582	4.024	3.782	2.817
Uitvoeringskosten	307	388	475	214	147
Uitvoeringskosten per deelnemer	322	409	487	230	167
Uitkeringen	1.135	1.066	993	884	793
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Aanwezig eigen vermogen	804	-5.213	-1.577	-570	-6.329
Technische voorziening pensioen verplichtingen	84.944	76.979	65.023	57.457	55.401
Minimaal vereist eigen vermogen	3.907	3.464	2.926	2.873	2.770
Vereist vermogen	95.920	87.314	75.568	67.049	63.671
Aanwezige dekkingsgraad	100,9 %	93,2 %	97,6 %	99,0 %	88,6 %
Vereiste dekkingsgraad	112,9 %	113,4 %	116,2 %	116,7 %	114,9 %
Beleggingsportefeuille					
Balanswaarde	82.473	69.842	60.198	53.330	45.312
Gemiddelde rente	2,61 %	2,75 %	3,42 %	3,87 %	3,44 %
Beleggingsportefeuille					
Aandelen	21.275	15.502	13.898	11.339	8.843
Vastrentende waarde	61.198	54.340	44.800	41.991	36.469
Overige beleggingen	-	-	1.500	-	-
Totaal beleggingen	82.473	69.842	60.198	53.330	45.312
Beleggingsopbrengsten	9.388	4.298	3.118	4.447	-2.737
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement	12,7 %	6,5 %	5,1 %	8,9 %	-5,9 %
Beleggingsrendement afgelopen 5 jr.	5,3 %	2,9 %	-	-	-
Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen	0,13 %	-	-	-	-
TV actieven als % van totale TV	60 %	62 %	63 %	63 %	66 %

1. ALGEMEEN

In dit jaarverslag informeert het bestuur de deelnemers over de ontwikkelingen rond het Pensioenfonds Witteveen+Bos, inclusief de financiële stand van zaken.

In 2012 duurde de onrust op de financiële markten voort; de economische ontwikkelingen in Nederland en Europa stagneerde. Ook werden op regeeringsniveau diverse maatregelen getroffen die nogal wat impact hadden voor de pensioenfondsen. Voor het pensioenfonds Witteveen+Bos leidde dit alles tot een korting van 0,3 % per 31 december 2012. Uiteindelijk komt de dekkinggraad per eind 2012 uit op 100,9 %. De verplichting om per eind 2013 104,6 % te bereiken, blijft staan.

Hoe dit alles tot stand is gekomen, wordt in dit jaarverslag dat is bestemd voor alle deelnemers, nader toegelicht.

Evenals in de afgelopen jaren hebben wij in dit verslag, bedoeld voor alle deelnemers van het Pensioenfonds, getracht de soms lastige problematiek in begrijpelijke termen te verwoorden en zo een ieder op duidelijke wijze te informeren.

Deventer, 14 mei 2013

Het bestuur,

prof.ir. J.H.J.M. van der Graaf, voorzitter
ir. P. Hiemstra, secretaris
ir. J. Niemantsverdriet
drs. W.P. Boomgaard
B. Jansen
ir. H.E. Nieboer
ir. F.W.A.M. Rijnart

NB: Gezien de wijze van presentatie, dikwijls in verkorte en aangepaste vorm, kan aan de in dit jaarverslag gegeven informatie geen enkel officieel recht worden ontleend.

2. BESTUURSVERSLAG

In 2012 hebben zich diverse gebeurtenissen en ontwikkelingen voorgedaan die het vermelden waard zijn en nadere toelichting verdienen.

Het rendement op het belegd vermogen is in 2012 uitgekomen op 12,7 %. Dit is aanzienlijk beter dan verwacht (in het herstelplan is 4,4 % ingeschat).

Tabel 2.1. Rendement op belegd vermogen (in %)

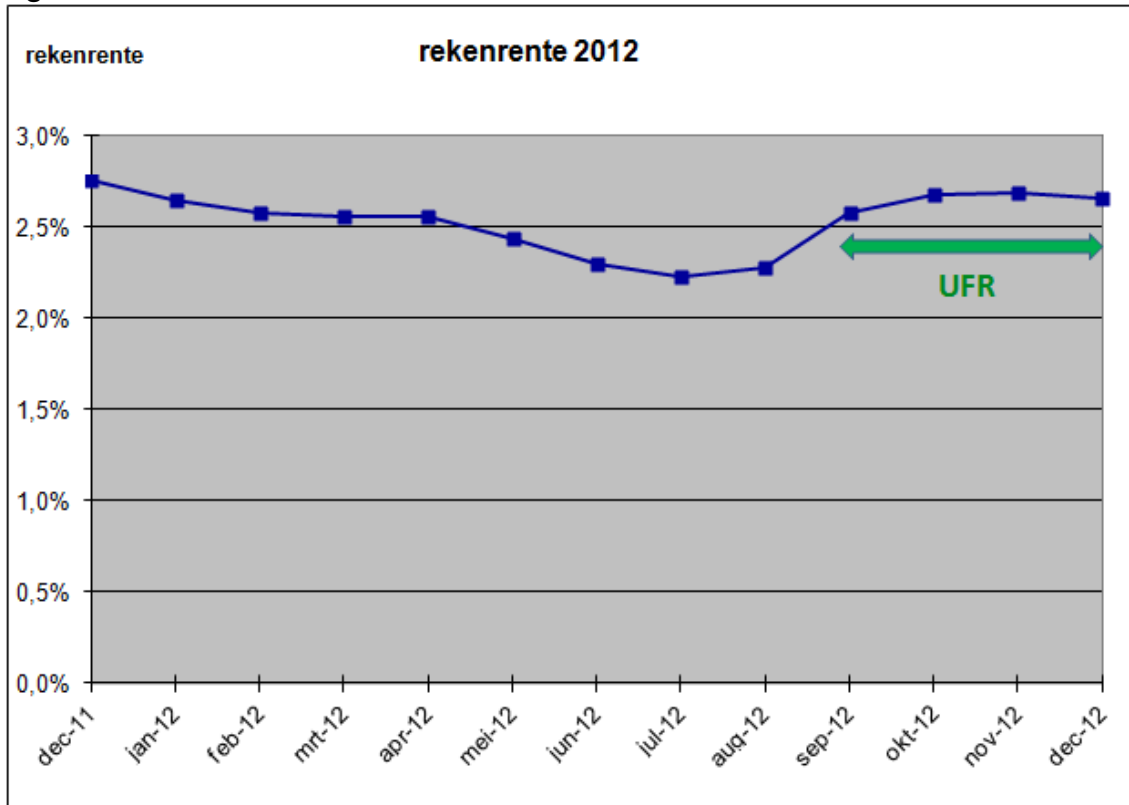
2005	9,1
2006	3,4
2007	0,6
2008	-/- 5,9
2009	8,9
2010	5,1
2011	6,5
2012	12,7

Het rendement komt enerzijds uit de stijging van de vastrentende waarden met 12,1 %. Dit wordt veroorzaakt door de kwaliteit (alleen AAA-landen) en de lange looptijd van onze portefeuille. De aandelen deden het in 2012 nog iets beter met een rendement van 14,7 %. De verhouding vastrentend/aandelen van 75/25 had dus in 2012 slechts een beperkte invloed op het totaalrendement.

Het totale vermogen van het Pensioenfonds is gestegen naar 85,7 M€ eind 2012. Een nadere toelichting wordt gegeven in hoofdstuk 3 'Vermogensbeheer'.

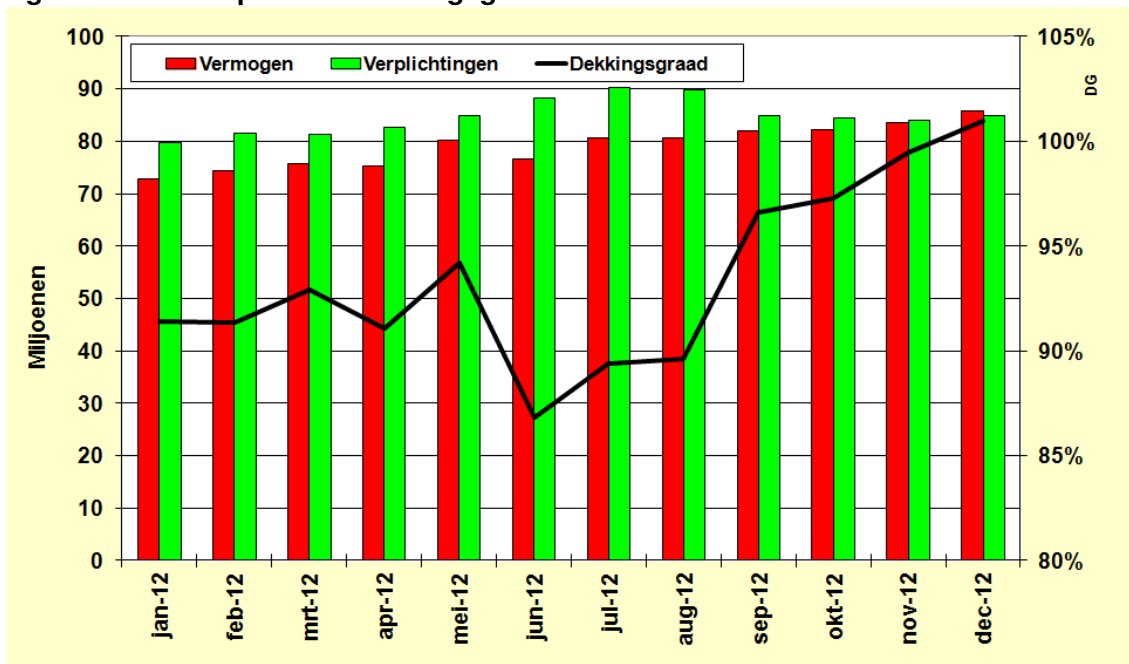
De nominale rente, dat is de gemiddelde rente die het Pensioenfonds moet hanteren om de toezeggingen te berekenen, was in 2012 aan twee wijzigingen onderhevig. Zo werd per eind 2011 door De Nederlandsche Bank (DNB) een driemaandsmiddeling ingevoerd. Hierdoor werd de nominale rente gemiddeld over de voorgaande drie maanden. Vanaf eind september 2012 is de UFR-methode (Ultimate Forward Rate) geïntroduceerd. Deze methode corrigeert de verplichtingen die voorbij de twintig jaar liggen. Uiteindelijk heeft de middeling een dempend effect op de schommelingen in de rekenrente en heeft de UFR een verhogend effect op de rekenrente. De rekenrente begon in 2012 op 2,75 % en eindigde op 2,61 %. Deze daling is minder dan de feitelijke daling op de obligatiemarkten (in Europa). Zie ook hoofdstuk 5.

Figuur 2.1. Nominale rente in 2012

Eerder is aangegeven dat de rekenrente een aanzienlijke invloed heeft op de dekkinggraad. Een daling van 0,1 % in de nominale rente, leidt tot een stijging van de verplichtingen met 2 à 2,2 %, die momenteel slechts voor 50 % gecompenseerd wordt door de stijging van de vastrentende waarden. In totaliteit betekent 0,1 % daling van de rente dus circa 1,1 % daling van de dekkinggraad. Het verloop van de dekkinggraad (zwarte lijn) is in figuur 2.2 weergegeven.

Figuur 2.2. Verloop van de dekkinggraad in 2012

Op basis van de cijfers per september 2012 is door het bestuur een evaluatie opgesteld. Conclusie was dat aanvullende maatregelen nodig waren. Na overleg met de directie en de ondernemingsraad van Witteveen+Bos, zijn deze maatregelen besproken in de extra Vergadering van Deelnemers op 27 november 2012. Eind 2012 heeft ook overleg plaatsgevonden met de toezichthouder, De Nederlandsche Bank.

De belangrijkste elementen uit het aangepaste herstelplan zijn:

- gedurende het herstelplan geen resultaatdeling;
- premie bedraagt 27,5 % van de pensioengrondslag;
- pensioenrichtleeftijd gaat naar 67 jaar;
- pensioenopbouw gaat naar 1,70 % per jaar;
- korting van alle toezeggingen en ingegane pensioenen per 31 december 2012 met 0,3 %;
- voorgenomen korting van alle toezeggingen en ingegane pensioenen per 31 december 2013 wordt niet verwacht, maar is uiteindelijk afhankelijk van de ontwikkelingen in 2013. Hierbij gaat het met name om:
 - de rentestand;
 - het beleggingsresultaat;
 - de regelgeving;
- handhaving van het beleggingsbeleid.

Dit alles heeft eind 2012 geleid tot een dekkingsgraad van 100,9 %. Hiermee zitten we dus nog steeds onder de grens van 104,6 %, oftewel in een situatie van onderdekking.

Al met al is de dekkingsgraad in 2012 gestegen van 93,2 % naar 100,3 % met als belangrijkste aanleidingen:

- extra rendement op het vermogen circa +10 %;
- daling rekenrente circa -4 %;
- korting aanspraken circa +0,3 %;
- opslag op de premie circa +2 %.

Hiermee voldoet de dekkingsgraad weer iets meer aan de doelstellingen van het oorspronkelijke herstelplan (van 2009, zie ook hoofdstuk 4 'Herstelplan').

Het beleid om de gewezen deelnemers (de 'slapers') zo veel mogelijk hun rechten te laten overdragen, heeft ook in 2012 weinig resultaat opgeleverd. Vanwege de onderdekking is het namelijk niet toegestaan nieuwe overdrachten te laten plaatsvinden.

Tabel 2.3 Deelnemersbestand

	2012	2011	2010	2009	2008
actieven	847	845	876	845	803
slapers	799	738	647	544	513
gepensioneerden/nabestaanden	106	104	99	84	76
totaal	1752	1687	1622	1473	1392

Ten aanzien van het functioneren van het bestuur kan worden gemeld dat in 2012 met succes een deskundigheidstoets op deskundigheidsniveau niveau 2 is afgelegd.

Vermeldenswaard is tevens dat de dienstverlening van alle toeleveranciers en adviseurs in 2012 is geëvalueerd. In samenspraak zijn, waar nodig, nieuwe afspraken gemaakt.

Daarnaast is nogmaals uitgezocht hoe om te gaan met de oude toezeggingen bij OG en NOG, de pensioenverzekeraars. Waar nodig zijn correcties (zij het van zeer beperkte omvang) aangebracht in de pensioenuitkeringen.

Tenslotte heeft het bestuur eind 2012 een jaarplan 2013 opgesteld waarin de activiteiten en aandachtspunten voor 2013 zijn geformuleerd.

3. VERMOGENSBEHEER

Uitgangspunten

Teneinde de beoogde pensioenuitkeringen op korte en lange termijn veilig te stellen, wenst het bestuur de toevertrouwde middelen op een verantwoorde en solide wijze te beleggen. In het herstelplan, van eind 2002 dat ten doel had om het toen optredende reservetekort op te heffen, zijn vergaande restricties ten aanzien van het beleggingsbeleid afgesproken met, c.q. opgelegd door de toezichthouder, De Nederlandsche Bank. Hoewel het rendement op het vermogen een hoge prioriteit heeft, staan derhalve vanaf medio 2003 een defensief karakter van het beleggingsbeleid en een voorzichtige afweging van risico en rendement, voorop.

Het Pensioenfonds voert een 'passieve' beleggingsstijl. Dit betekent dat zal worden getracht een rendement te behalen gelijk aan de gekozen benchmark-indices. Dit zal gebeuren binnen de vastgestelde restricties.

Het bestuur heeft momenteel de beleggingen ondergebracht bij twee grote partijen, ABN AMRO en Vanguard. Bij Vanguard wordt belegd in indexfondsen (zowel van vastrentende waarden als van aandelen), bij ABN AMRO direct in vastrentende waarden. De beschikbare middelen worden verdeeld in de verhouding 75:25 over vastrentende waarden en aandelen.

De opbrengsten van de vastrentende-waardenportefeuille (uit hoofde van verkopen, aflossingen en/of coupons) worden grotendeels herbelegd in de vastrentende-waardenportefeuille. De opbrengsten van de aandelenportefeuille (uit hoofde van verkopen en/of dividenden) worden herbelegd in de aandelenportefeuille.

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden zijn ondergebracht bij:

- Vanguard in de indexfondsen:
 - Vanguard Euro Investment Grade Bond Index Fund;
 - Vanguard 20+ Year Euro Treasury Index Fund;
- ABN AMRO, interne beheerportefeuille op adviesbasis:
 - staatsleningen Nederland (40 %), Duitsland (30 %) en Frankrijk (30 %);
 - looptijd circa 16 jaar.

Aandelen

De aandelen zijn ondergebracht bij Vanguard door beleggingen in diverse indexbeleggingsfondsen.

De strategische weging binnen de categorie aandelen is als volgt:

- Europa 50 %;
- Wereld ex Europa 45 %;
- Emerging Markets 5 %.

Deze verdeling is gerealiseerd via de volgende beleggingsfondsen met weging naar de status van de MSCI-index per datum van initiëring van de portefeuilles:

- Vanguard European Stock Index Fund 39,2 %;
- Vanguard Global Stock Index Fund (Euro hedged) 55,2 %;
- Vanguard Emerging Markets Stock Index Fund 5,6 %.

Resultaten 2012

In tabel 3.1 wordt een overzicht gegeven in de verdeling (allocatie) van het vermogen per eind 2012.

Tabel 3.1 Allocatie van de middelen over 2012

	omvang per eind 2012 (k€)	rendement 2012 (%)
vastrentende waarden		
Vanguard		
- bedrijven	6.373	12.5
- langlopende staatsleningen	28.296	14.3
ABN Amro		
- langlopende staatsleningen	26.519	9.61
subtotaal	61.198	12.1
aandelen		
Vanguard		
- Europa	8.267	
- wereld	11.801	
- emerging	1.207	
subtotaal	21.275	14.7
totaal	82.473	12.7

Hieruit blijkt dat de totale portefeuille het in 2012 uitstekend heeft gedaan. De (langlopende) obligaties gaven, door de dalende rente, een hoog rendement. Ook de aandelen lieten, na de verliezen in de afgelopen jaren, een krachtig herstel zien. Het totale rendement kwam uit op 12,7 %.

Vooruitzichten

De portefeuilles zijn na het vertrek bij State Street, vanaf begin 2012 weer op orde, zodat de passieve beleggingsstijl gecontinueerd kan worden.

Aandachtspunt blijft de gemiddelde looptijd van de obligatieportefeuille, die circa 20 jaar bedraagt. Dit impliceert dat bij rentestijging flinke koersverliezen mogelijk zijn. Binnen de bestaande regelgeving is het echter niet zonder meer mogelijk om de looptijd te verkorten, omdat dan het renterisico wordt verhoogd. Dit is in het huidige herstelplan echter niet toegestaan.

PS. De lange looptijd zorgt echter wel voor een (gedeeltelijke) afdekking van de risico's bij dalende rente.

4. HERSTELPLAN (2009-2012)

De ontwikkelingen op de financiële markten in 2008 hebben het noodzakelijk gemaakt dat het Pensioenfonds begin 2009 een herstelplan heeft opgesteld voor De Nederlandsche Bank. Dit herstelplan omvat een plan voor de korte en de lange termijn. In juli 2009 is het herstelplan door De Nederlandsche Bank getoetst en goedgekeurd.

In de loop van 2010 zakte de dekkingsgraad door de lage rekenrente en de nieuwe levensverwachting sterk terug. Hierdoor moesten enkele aanpassingen op het lopende herstelplan worden doorgevoerd. De Nederlandsche Bank heeft hier eind 2010 haar goedkeuring aan gegeven.

In de loop van 2011 liep de dekkingsgraad, met name door de daling van de rekenrente (als gevolg van de eurocrisis), weer sterk terug. Wederom werden aanpassingen op het lopende herstelplan worden doorgevoerd. De Nederlandsche Bank heeft hiermee eind 2011 ingestemd.

Tenslotte moest eind 2012 nog een correctie van 0,3 % worden doorgevoerd.

Belangrijkste punten van het herstelplan 2009

Het fonds maakt gebruik van de eenmalige mogelijkheid die de Minister van Sociale Zaken heeft geboden om binnen 5 jaar (in plaats van 3 jaar), dus uiterlijk 31 december 2013, het minimaal vereist eigen vermogen (dekkingsgraad 105 %*) te bereiken.

Het herstelplan is opgesteld met inachtneming van de uitgangspunten zoals die door De Nederlandsche Bank zijn voorgeschreven. Hierbij geldt dat de werkelijke ontwikkeling van de dekkingsgraad in positieve of negatieve zin kan afwijken van het verwachte herstelpad. De financiële positie van het fonds kan zich hierdoor sneller of langzamer herstellen dan voorzien.

Een belangrijke tool bij het opstellen van het herstelplan is de continuïteitsanalyse. Hiermee wordt beoordeeld of de financiële risico's voor een pensioenfonds zich naar verwachting, dus met inachtneming van een realistische schatting van de economische parameters op lange termijn (15 jaar), binnen aanvaardbare grenzen bevinden.

De belangrijkste uitkomsten waren:

- gedurende de herstelperiode zal, conform het bestaande beleid, geen sprake zijn van resultaatdeling en dus ook niet van toeslagverlening;
- gedurende de herstelperiode zal de premie worden verhoogd van 25 % van de pensioengrondslag naar 27,5 %;
- de pensioenopbouw zal als percentage van de pensioengrondslag met 0,25 % worden verlaagd;
- het beleggingsbeleid wordt niet aangepast;
- er wordt niet gekort op huidige of toekomstige uitkeringen en aanspraken.

Bij het tot stand komen van het herstelplan is voldaan aan de wettelijke eisen en was een evenwichtige belangenbehartiging het uitgangspunt. De herstelkracht naar verwachting is voldoende om na vijf jaar (op 31 december 2013) een dekkingsgraad te bereiken die ten minste gelijk is aan 105 %.

De verwachting is dat het Pensioenfonds door de herstelmaatregelen binnen tien jaar voldoet aan de wettelijke eisen ten aanzien van het vereist eigen vermogen. De verwachte dekkingsgraad zal dan na tien jaar (op 31 december 2018) 122,4 % bedragen.

*Dit cijfer varieert per jaar enigszins, afhankelijk van rentevoet en beleggingsportefeuille

Aanpassing herstelplan 2010

In de loop van 2010 daalde de dekkingsgraad tot een uiterst laag niveau van circa 80 %, lager dan volgens het herstelplan 2010 was toegestaan. Er waren extra maatregelen nodig:

- pensioenopbouw naar 1,75 %;
- korting per 31 december 2010 van alle aanspraken en pensioenen met 5 %;
- voorgenomen korting per 31 december 2011 met 4 %.

Opnieuw is de herstelkracht doorgerekend door een continuïteitsanalyse op te stellen. Hieruit blijkt dat de dekkingsgraad zich weer zal herstellen naar hogere niveaus. Per eind 2013 wordt een dekkingsgraad van 105 % berekend, zodat de onderdekking voorbij is. Eind 2019 zal de dekkingsgraad 116 % bedragen en is het reservetekort opgeheven. Het geprognosticeerd herstel verloopt minder snel dan in herstelplan 2009, hetgeen kan worden toegeschreven aan de gehanteerde financiële parameters (lagere rente in 2010).

Aanpassing herstelplan 2011

In het eerste halfjaar van 2011 daalde de dekkingsgraad weer, nu tot een niveau van circa 85 %, zodat wederom extra maatregelen nodig waren:

- pensioenopbouw naar 1,55 %;
- korting per 31 december 2011 van alle aanspraken en pensioenen met 4,3 %;
- voorgenomen korting per 31 december 2012 met 4,7 %.

Op grond van de gehanteerde modelberekeningen wordt verwacht dat per eind 2013 de dekkingsgraad boven 104,5 % komt.

Aanpassing herstelplan 2012

In 2012 daalde de rente waardoor de langlopende obligaties in waarde stegen, maar ook de verplichtingen sterk toenamen. Door de maatregelen van de regering in het septemberpakket, wordt echter de berekeningsmethodiek van de verplichtingen aangepast (UFR-methode). Uiteindelijk bleek dat er nog een beperkt aantal aanpassingen nodig waren:

- korting per 31 december 2012 met 0,3 % (en dus niet met 4,7 %);
- aanpassing pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar;
- pensioenopbouw naar 1,70 %.

Met deze maatregelen is de verwachting dat per eind 2013 de dekkingsgraad boven 104,6 % komt.

Verwachtingen

De ontwikkelingen op de financiële markten in 2013 zullen in grote mate bepalend zijn voor het herstellen van de dekkingsgraad.

Op basis van de gegevens van september 2013 zal het bestuur beoordelen in hoeverre de doelstelling van het herstelplan, zijnde een dekkingsgraad van 104,5 % per 31 december 2013, bereikt wordt. Aanvullende maatregelen kunnen dan nog worden voorzien. Ten aanzien van een eventuele kortingsmaatregel, wordt uitgegaan van een invoeringsdatum van 1 april 2014. Op basis van de jaarcijfers 2013 wordt een mogelijke korting vastgesteld.

Veel hangt daarbij af van wat de rente gaat doen. Gaat de rente stijgen, dan zal de dekkingsgraad toenemen. Een positieve zaak, maar aan een stijgende rente zitten, macro-economisch, ook negatieve kanten zoals inflatie. Daalt de rente, dan levert dat voor ons een verslechtering van de dekkingsgraad op, ook geen gunstig vooruitzicht.

5. ONTWIKKELINGEN

Ook in 2012 was de pensioenproblematiek een actueel thema. In dit jaarverslag worden enkele ontwikkelingen toegelicht.

Pensioenakkoord=>nieuw pensioencontract

Op 10 juni 2011 heeft het kabinet met de Stichting van de Arbeid een akkoord gesloten over oudedagsvoorziening en ouderenparticipatie. In de kern gaat het akkoord over drie onderdelen:

- aanpassing van de AOW en het Witteveenkader aan de stijgende levensverwachting;
- aanpassing van het financieel toetsingskader voor de aanvullende pensioenen;
- het bevorderen van duurzame inzetbaarheid.

Door de crisis binnen de vakbeweging is het Pensioenakkoord echter niet verder uitgewerkt.

Het huidige kabinet heeft de problematiek weer opgepakt en streeft ernaar in grote lijnen de principeafspraken van het akkoord in wetgeving uit te werken. Het wettelijke kader zal eind 2013 in de Tweede Kamer worden behandeld en mogelijk per begin 2015 in werking treden.

De belangrijkste gevolgen voor het pensioenfonds Witteveen+Bos zijn:

- AOW-leeftijd: deze gaat omhoog in relatie tot de toename van de levensverwachting. Per 1 januari 2013 is de AOW met 1 maand opgeschoven en daarna ieder jaar met circa 2 maanden;
- AOW-datum: de uitkering gaat pas in per exacte datum van het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd;
- Witteveenkader:
 - de pensioenleeftijd waarbij de premie fiscaal aftrekbaar is, gaat binnen afzienbare tijd (2014) naar 67 jaar;
 - de opbouw wordt gemaximeerd tot 1,75 % per jaar;
 - het maximum salaris waarvoor pensioen kan worden opgebouwd gaat naar 100.000,00 €;
- het premieniveau wordt gestabiliseerd;
- er wordt een aanpassingsmechanisme ontwikkeld voor veranderingen in de leeftijdsverwachting:
 - één maal per vijf jaar nieuwe overlevingstafels;
 - premieneutralisatie door kostenstijgingen door aanpassing overlevingstafels en pensioenleeftijd, worden verrekend in de opbouw en of indexatie;
- er komt een aanpassingsmechanisme voor de verwerking van dekkingstekorten respectievelijk -overschotten.

In principe ontstaat er per 1 januari 2015 een nieuw pensioencontract met twee varianten:

- het nominale contract, dit bouwt voort op het huidige contract met onvoorwaardelijke nominale garanties, maar wordt robuuster door hogere buffereisen en eisen aan de kostendekkende premie;
- het reële contract, dit krijgt als insteek de ambitie van een koopkrachtvast-pensioen, waarbij de opgebouwde rechten echter wel in hun geheel voorwaardelijk worden en meebewegen met financiële schokken.

Vooralsnog lijkt voor het Pensioenfonds Witteveen+Bos het nominale contract vrijwel naadloos aan te sluiten aan het huidige contract.

Voor de toetsing van beide contracten komt een nieuw FTK (Financieel Toetsings Kader) waarbij elementen als UFR (zie verderop) en middeling (gemiddelde dekkingsgraad over 12 maanden in plaats van per einde jaar) worden verwerkt.

Pensioenleeftijd

In de komende jaren wordt de pensioenleeftijd in Nederland aangepast. De AOW-leeftijd gaat vanaf 2013 stapsgewijs (1 à 2 maanden per jaar) omhoog. Het Witteveenkader, dat de fiscale aspecten rondom de pensioenen regelt, gaat uit van een verhoging van de pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar per 2014.

Voor ons Pensioenfonds is de pensioenrichtleeftijd zeer belangrijk. Immers, voor vrijwel alle deelnemers zal de feitelijke pensioenleeftijd in ieder geval gelijk of hoger zijn dan de huidige pensioenrichtleeftijd. Bij invoering van een hogere pensioenrichtleeftijd verandert de financiële basis van het Pensioenfonds aanzienlijk. De te verwachten uitkeringsperiode neemt dan navenant af, zodat de verhouding tussen opbouw en premie verbetert. Dit houdt in dat toekomstige uitkeringen hoger zullen zijn (betreft een kortere uitkeringsperiode) en dat de jaarlijkse opbouw ook hoger kan worden. Geredeneerd vanuit het Pensioenfonds leidt een verhoging van de pensioenleeftijd dus tot een betere situatie. Dit heeft ertoe geleid dat er binnen Witteveen+Bos en ook binnen het Pensioenfonds enkele veranderingen zijn doorgevoerd:

- pensioendatum, dat wil zeggen de dag waarop het arbeidscontract bij Witteveen+Bos afloopt, is de datum waarop een medewerker de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt;
- pensioenrichtleeftijd is per ingang van 1 januari 2013 gesteld op de eerste van de maand waarin een deelnemer de 67-jarige leeftijd bereikt. De pensioenberekeningen worden hierop gebaseerd.

Als een deelnemer eerder dan op 67-jarige leeftijd met pensioen wil of moet, wordt de pensioentoezegging teruggerekend van 67 naar de gewenste leeftijd (actuarieel neutraal oftewel met gelijke kosten).

Pension Fund Governance

Vanuit de politiek zijn er de laatste tijd diverse pogingen ondernomen om de besturing van de pensioenfondsen te herstructureren. Met name de macht van de sociale partners binnen vele (met name Bedrijfstak- en Beroeps)pensioenfondsen wordt als te groot ervaren. Ook de gepensioneerden moeten meer stem krijgen. Dit heeft ertoe geleid dat er een wetsvoorstel 'Verbetering bestuur pensioenfondsen' voorligt. De kernpunten zijn:

- het bestuur moet professioneler, deskundiger en beter financieel onderlegd worden;
- het paritaire model moet worden aangepast: externe deskundigen van buiten moeten in het bestuur;
- inbreng van gepensioneerden moet groter;
- het Verantwoordingsorgaan verdwijnt;
- er komt een min of meer, permanent toezicht. Veelal in de vorm van een Raad van Toezicht of een permanente visitatiecommissie;
- er komt een nieuw orgaan: 'de Deelnemers- en Pensioengerechtigdenraad', die de taken van de Deelnemersraad en het Verantwoordingsorgaan overneemt.

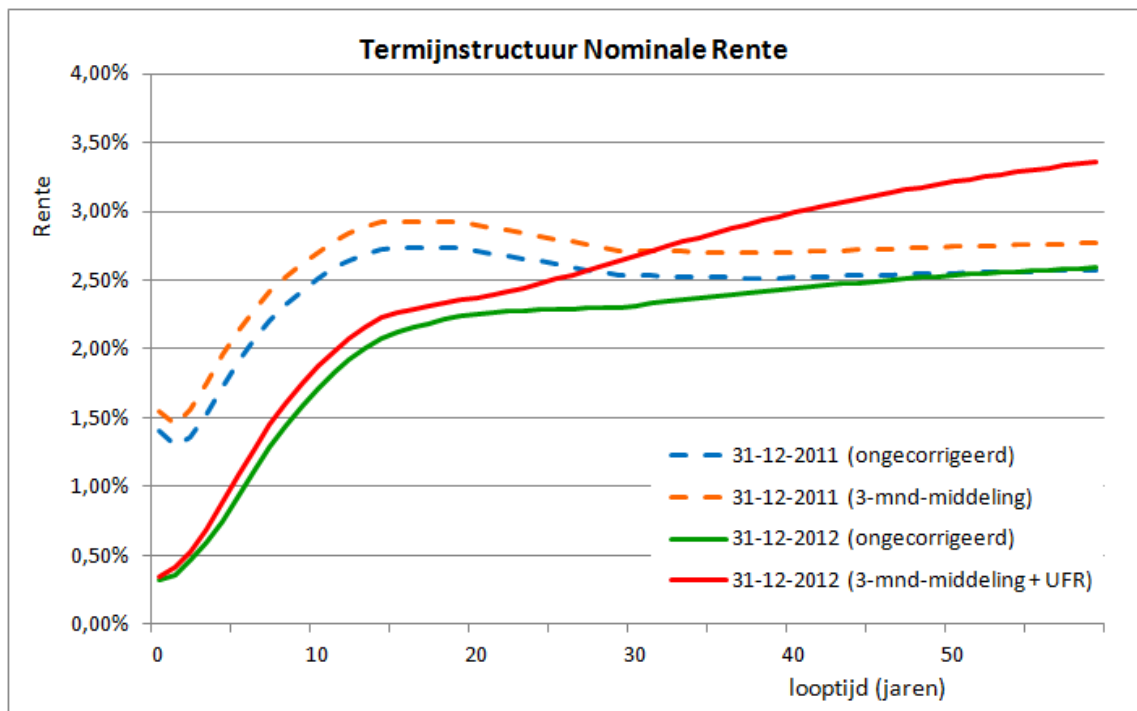
De veranderingen lijken vooral ingegeven door de wens om de grote pensioenfondsen anders te structureren. Ondertussen geldt alles ook voor een klein ondernemingspensioenfonds als het onze. Ook wordt gevreesd voor een terugtrekkende beweging van de werkgevers die zich steeds minder zullen herkennen in de besturen van de pensioenfondsen. Het is de bedoeling dat, na behandeling en goedkeuring in het parlement, de nieuwe wet per 1 januari 2014 van kracht wordt. Het Pensioenfonds heeft dan een jaar voor de uitvoering binnen de organisatie.

Voor ons Pensioenfonds heeft een eerste verkenning plaatsgevonden, waarbij er wel mogelijkheden lijken te zijn om op een pragmatische wijze met de nieuwe regels om te gaan. Vooruitlopend op de invoering van de wet is besloten de externe visitatie jaarlijks te laten plaatsvinden.

Ultimate Forward Rate (UFR)

In het Financiële Toetsings Kader (FTK) wordt een vergelijking gemaakt tussen het actuele vermogen van het Pensioenfonds en de aangegane verplichtingen. Deze verplichtingen bestaan grotendeels uit pensioentoezeggingen die in de nabije, middellange en zelfs op heel lange termijn zullen plaatsvinden (0 tot 80 à 90 jaar is de periode dat een pensioenfonds verplichtingen heeft).

Deze verplichtingen worden contant gemaakt door terug te rekenen naar het heden. Dit 'contant maken' gebeurt met een rekenrente die per toekomstig jaar wordt aangehouden. Hiervoor wordt een rentecurve gebruikt, de 20-maanden RTS (rente termijnstructuur), die kan worden afgeleid uit reële marktinformatie. De RTS-curve is voorgeschreven in het FTK en wordt maandelijks gepubliceerd door DNB. Een voorbeeld wordt gegeven in onderstaande figuur. De RTS-curve heeft over het algemeen een stijgende vorm (hoe langer de duur, hoe hoger de rente), maar dat hoeft niet altijd zo te zijn.

Met deze RTS worden de verplichtingen contant gemaakt. Is de gemiddelde rente hoog, dan zijn de verplichtingen relatief laag; is de gemiddelde rente laag, dan zijn de verplichtingen relatief hoog. Opgemerkt moet worden dat een zeer groot deel van de verplichtingen van ons pensioenfonds tussen 15 en 40 jaar ligt.

Een probleem bij de constructie van de RTS is dat er slechts beperkte marktinformatie beschikbaar is voorbij de 20 jaar. Daarom heeft DNB besloten om de RTS voorbij de 20 jaar, aan te passen en langzaam (na 20 jaar) naar een niveau van 4,2 %, zijnde de Ultimate Forward Rate, te laten convergeren. Duidelijk is dat hierdoor een, van de theoretische werkelijkheid afwijkende, RTS ontstaat.

Voorts heeft DNB besloten om de RTS over een periode van drie maanden te middelen, waardoor er een dempend effect ontstaat in de berekening van de verplichtingen; (maar er ontstaat zo ook een na-ijleffect; sterk veranderende rentes werken pas later door in de hoogte van de verplichtingen). In het septemberpakket heeft de minister deze methodiek vooralsnog ingevoerd. Het leidde voor ons pensioenfonds tot een daling van de verplichtingen met circa 7 à 8 %, zodat de dekkingsgraad ook in ongeveer dezelfde mate steeg.

In 2013 en waarschijnlijk ook in 2014 zal deze methode gehandhaafd blijven. De commissie 'Langejan' onderzoekt de betrouwbaarheid van de methode. De resultaten zullen verwerkt worden in het nieuwe FTK dat per 1 januari 2015 van start zal gaan.

Dekkingsgraad

Niet alleen het vermogen ontwikkelt zich in de tijd. Ook de andere kant van de balans, de verplichtingen, zijn aan veranderingen onderhevig. Als gevolg hiervan is de dekking (vermogen gedeeld door verplichtingen) voortdurend in beweging.

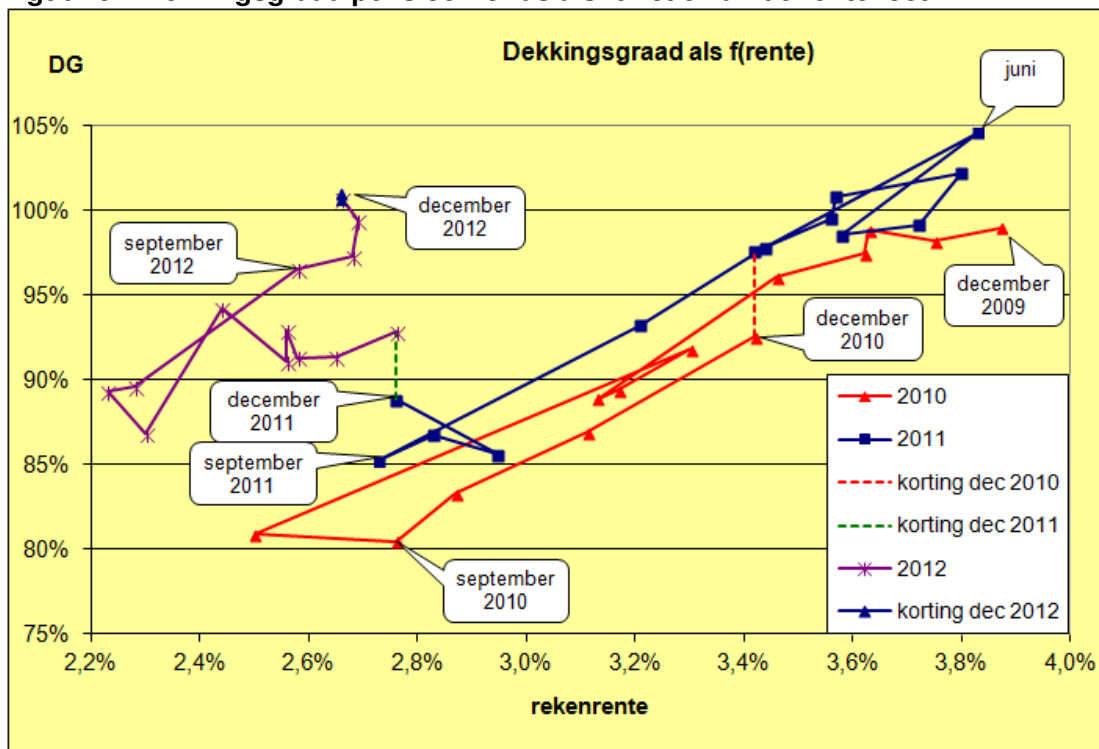
Door de toezichthouder (DNB) worden ten aanzien van de dekking, strenge regels gehanteerd. Samen met de eigen inzichten van het bestuur, ontstaat het volgende beeld:

- < 105¹ %: dekkingstekort, dit moet binnen drie (soms vijf) jaren worden hersteld, geen waardeoverdrachten;
- < 115¹ %: reservetekort, binnen tien jaar herstellen;
- > 120¹ %: mogelijkheid tot resultaatdeling.

Sinds 2008 verkeert het Pensioenfonds in onderdekking. Een herstelplan is opgesteld met aanvullende maatregelen in 2010, 2011 en 2012. Eind 2013 moet het dekkingstekort zijn opgeheven.

In onze systematiek zijn duidelijke afspraken gemaakt tussen Witteveen+Bos en het Pensioenfonds. De premie ligt vast en overschotten c.q. tekorten worden binnen het Pensioenfonds opgevangen. Dit betekent dat, als het goed gaat, de overschotten naar de deelnemers toegaan in de vorm van het verhogen van de aanspraken c.q. uitkeringen. Maar ook dat wanneer het slecht gaat, de tekorten worden opgevangen door de deelnemers/gepensioneerden in de vorm van kortingen. Daarom is het volgen van de dekking van het allergrootste belang. Regelmatig, de laatste tijd iedere 14 dagen, wordt de actuele dekking berekend c.q. ingeschat.

Figuur 5.1 Dekkingsgraad pensioenfonds als functie van de rentevoet

¹ Overigens hangen deze waarden af van het gevoerde beleggingsbeleid en de actuele rentevoet.

In figuur 5.1 staat het verloop van de dekkingsgraad gedurende 2010, 2011 en 2012 weer-gegeven en wel als functie van de rentevoet. Gebleken is dat in onze situatie de rekenrente (gebaseerd op de RTS, rentetermijnstructuur) verreweg de belangrijkste parameter is. Voor 2010 en 2011 geldt een sterke afhankelijkheid van de rente. Gaat de rente omhoog met 0,1 %, dan stijgt de dekkingsgraad met 1,5 %. Gaat de rente omlaag met 0,1 %, dan daalt de dekkingsgraad met 1,5 %. Eigenlijk zou de gevoeligheid duidelijk minder moeten zijn, maar in de praktijk blijken in 2010 en 2011 de dempingsmechanismen weer te worden uitgehold door allerlei andere effecten (landenrisico's, rare vorm van RTS-curve e.d.). Voor 2012 blijken de renteschommelingen veel minder groot en ontstaat er een rustiger beeld qua dekkingsgraad. Zo vertaalt de problematiek van de dekkingsgraad zich naar de problematiek van de rekenrente.

Rekenrente:

- < 2,5 % moeizame situatie, kortingen;
- ~ 3,0 % evenwicht;
- > 3,5 % verdere opbouw reserves, eventuele resultaatdeling.

Dit impliceert dat, indien de rente nog lange tijd op de huidige niveaus blijft (~ 2,5 %), de mogelijkheden tot substantieel herstel van de financiële situatie van het Pensioenfonds, zeer beperkt zijn.

Renterisico

Het blijkt dus dat de rekenrente en veranderingen daarin een belangrijke invloed hebben op de dekkingsgraad. Gaat de rekenrente omlaag, dan gaan de verplichtingen omhoog. Maar veelal gaat ook de waarde van de vastrentende waarden omhoog. Hierdoor wordt de daling van de dekkingsgraad voor een deel gecompenseerd. Dit wordt wel de renteafdekking genoemd. Voor ons pensioenfonds geldt momenteel een renteafdekking van 50 % en bij toepassing van de UFR, circa 60 %.

Dit betekent dat als door een rentedaling de verplichtingen met 10 % toenemen, dit gecompenseerd wordt door een stijging van het vermogen (door een toename van de waarde van de vastrentende waarden) van 6 %. De dekkingsgraad zakt dan 4 %. Zo gaat het ook met rentestijgingen die dus ook gedempt worden in een stijging van de dekkingsgraad.

Ten aanzien van dit renterisico heeft het bestuur in 2012 een aantal studies uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn:

- op lange termijn biedt een verhouding vastrentend/aandelen van 75/25 nog het beste perspectief;
- de renteafdekking kan nog iets verbeterd worden door verschuiving van de bedrijfsobligaties naar longbonds;
- pas in 2016/2017 wordt een evenwichtssituatie bereikt ofwel wordt het reservetekort ingelopen (einde herstelplan);
- als de rente stijgt, gaat het herstel sneller;
- als de rente hard stijgt, leidt dit tot hoge inflatie met alle problemen vandien. De vraag is of de pensioenen daartegen bestand zijn.

Deze bevindingen zullen ieder half jaar door het bestuur worden geactualiseerd.

6. DE PENSIOENREGELING

De belangrijkste kenmerken van de huidige pensioenregeling (per 1 januari 2009) staan hieronder weergegeven:

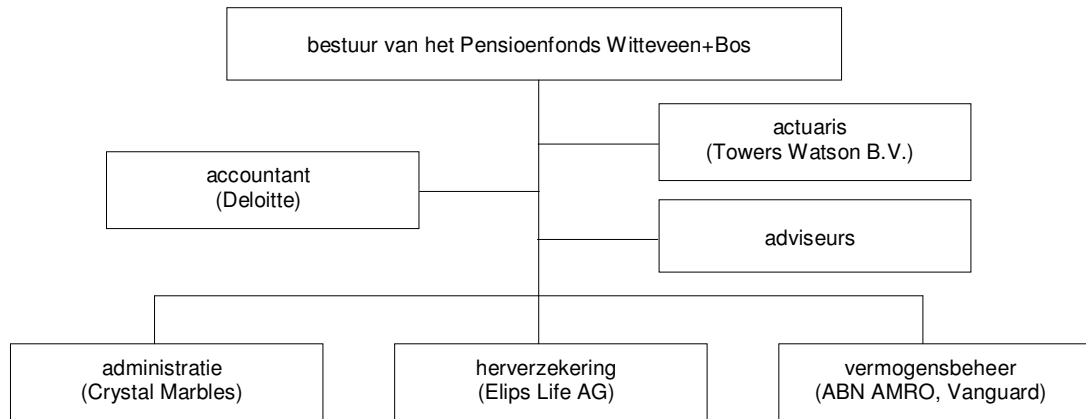
- het betreft een **collectieve opbouwregeling met resultaatdeling**;
- in de pensioenregeling is een **vaste premie afgesproken** en ligt de **verdere financiële verantwoordelijkheid bij het Pensioenfonds**. Dit betekent dat er een duidelijke scheiding is tussen Witteveen+Bos en het Pensioenfonds. Witteveen+Bos kan niet worden aangesproken voor onderdekking bij het Pensioenfonds, maar kan ook geen aanspraak doen bij overdekking in het Pensioenfonds. In de jaarrekening van Witteveen+Bos komen dan ook geen verplichtingen of rechten jegens het Pensioenfonds voor;
- de **totale premiebijdrage is 27,5 % van de pensioengrondslag** (werkgever 17,5 %, deelnemers 10 %). Deze bijdrage ligt vast gedurende het herstelplan. De premiebijdrage moet in ieder geval voor meerdere jaren worden gefixeerd; de exacte berekening is afhankelijk van fluctuerende uitgangspunten, zoals rekenrente, sterfdebellen en solvabiliteitsopslag. De premiebijdrage moet in ieder geval kostendekkend zijn (dit is alleen achteraf vast te stellen);
- de **opbouw van de aanspraken** geschiedt met **1,70 % per jaar**. Het streven bestaat om dit te verhogen naar 2,0 % per jaar, in zoverre de kostendekkendheid van de premie en de wettelijke kaders dit toelaten;
- de **pensioenrichtleeftijd is 67 jaar**. Er bestaat echter de mogelijkheid om eerder met pensioen te gaan (vanaf 55 jaar). De dan opgebouwde rechten kunnen dan herberekend worden naar de vroegere ingangsdatum;
- **handhaving van het huidige prudente beleggingsbeleid**, hetgeen moet zorgen voor een stabiele vermogenssituatie. Dat wil zeggen geen grote tegenvallers, maar ook geen grote meevallers;
- **resultaatdeling kan leiden tot verhoging van de aanspraken**. De regeling is erop gebaseerd dat onder 'normale' omstandigheden een positief resultaat ontstaat binnen het Pensioenfonds. Indien voldoende buffers aanwezig zijn en voor zover wettelijke regels dit toelaten, kan dit positieve resultaat worden vertaald in een verhoging van de aanspraken. In principe wordt hierbij ook gekeken naar de herkomst van het resultaat. Als het resultaat komt uit de premie, komt dit toe aan de actieve deelnemers; als het resultaat komt uit extra rendement op vermogen, dan komt dit toe aan alle deelnemers. Jaarlijks (februari/maart) zal het bestuur hierover beslissen na advies van de actuaaris.
- **Lopende het herstelplan wordt geen resultaatdeling toegekend**;
- **integrale kortingen** vinden alleen plaats **als de dekkingsgraad lager is dan de wettelijk vereiste waarde**. Het zal duidelijk zijn dat deze mogelijkheid beperkt moet blijven. Dat betekent dat er voldoende buffers moeten worden opgebouwd.

7. BESTUUR

Het bestuur van het Pensioenfonds bestaat per 31 december 2012 uit:

- werkgeversleden:
 - prof.ir. J.H.J.M. van der Graaf, voorzitter;
 - drs. W.P. Boomgaard;
 - ir. H.E. Nieboer;
- deelnemersleden:
 - B. Jansen;
 - ir. P. Hiemstra, plaatsvervangend secretaris (per 1 januari 2013 secretaris);
 - ir. J. Niemantsverdriet;
- pensioengerechtigden:
 - ir. F.W.A.M. Rijnart.

Bij de uitoefening van haar taken maakt het bestuur gebruik van een eigen secretariaat, een door een extern bedrijf verzorgde administratie, diverse adviseurs en controleinstanties, herverzekeringsbedrijven en een vermogensbeheerder.

In het kader van pension governance heeft het bestuur eind 2005 een gedragscode opgesteld en van kracht verklaard.

Ter structurering van de werkzaamheden binnen het bestuur is per 2012 een jaarplan opgesteld waarin de voorgenomen werkzaamheden nader worden omschreven.

Met betrekking tot uitbesteding heeft het bestuur op 11 januari 2005 het beleid voor uitbesteding nader vastgelegd en wel in de notitie 'Uitbestedingsbeleid'. Deze sluit nauw aan bij de beleidsregel 'Uitbesteding pensioenfonds van De Nederlandsche Bank d.d. 22 januari 2004'. Met de vermogensbeheerder zijn de contractuele afspraken in overeenstemming gebracht met het uitbestedingsbeleid.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitvoeren van interne controlemaatregelen, gericht op de juiste en volledige registratie van de gegevens van het Pensioenfonds. Dit wordt beschreven in het handboek 'Procedures'. Per december 2007 is de administratie ondergebracht bij het kantoor Crystal Marbles b.v. De afspraken zijn vastgelegd in een service level agreement (SLA) en worden regelmatig geëvalueerd.

Het bestuur heeft in 2012 negen maal vergaderd.

Ter uitvoering van praktische en actuele zaken is een Dagelijks Bestuur ingesteld, bestaande uit Jaap van der Graaf, Peter Hiemstra en het bestuurssecretariaat. Het Dagelijks Bestuur komt iedere veertien dagen bijeen om lopende zaken te bespreken.

Ter voorbereiding en begeleiding van het financiële beleid is een beleggingscommissie ingesteld, bestaande uit Wim Peter Boomgaard, Ben Jansen en Dick Wenting (extern).

Ieder bestuurslid volgt introductie- en vervolgcursussen inzake pensioenen. Het bestuur bezoekt jaarlijks vaktechnische cursussen en bijeenkomsten inzake pensioenen om zich op de hoogte te houden van nieuwe ontwikkelingen.

In 2012 heeft het bestuur de deskundigheidstoets niveau 2, afgenomen door Towers Watson, met succes afgelegd. De resultaten waren bovengemiddeld ten opzichte van andere besturen.

In het kader van het interne toezicht heeft in 2012 een visitatie/onderzoek plaatsgevonden door een commissie van externe deskundigen. Diverse constatering en aanbevelingen zijn hierbij naar voren gekomen en door het bestuur overgenomen. Dit betreft met name het vergroten van het inzicht en kennis in de renteafdekking. In 2013 zal wederom een externe visitatie plaatsvinden.

Op 12 juni 2012 heeft het bestuur verantwoording van haar werkzaamheden afgelegd in de Algemene Vergadering van Deelnemers (AVD), tevens zijn daar de bevindingen van het Verantwoordingsorgaan en de visitatiecommissie besproken. Op 27 november 2012 heeft een extra Algemene Vergadering van Deelnemers plaatsgevonden ter bespreking van de extra herstelmaatregelen.

Conform de Pensioenwet, heeft het bestuur per 18 juni 2008 een verantwoordingsorgaan ingesteld. Dit verantwoordingsorgaan, waarvan de leden door de AVD benoemd zijn, heeft de volgende samenstelling:

- werkgeverslid: ir. H.A.A.M. Webers;
- deelnemerslid: ing. A.J. Verschuure;
- pensioengerechtigde: T. in 't Hof.

Uit het oogpunt van belangenbehartiging en het leren van andere organisaties, is het Pensioenfonds lid van de OPF (Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen) en de Pensioenfederatie.

8. JAARREKENING (VERKORTE VORM)

8.1. Balans per 31 december 2012 (x 1.000)

	31-12-2012 EUR	31-12-2011 EUR
beleggingen voor risico Pensioenfonds	82.473	69.842
vorderingen		
vordering op sponsors	1.504	1.349
overige vorderingen en overlopende activa	515	490
	<u>2.019</u>	<u>1.839</u>
liquide middelen	1.456	312
activa	<u>85.948</u>	<u>71.993</u>
stichtingskapitaal en reserves		
overige reserves	804	-/-5.213
technische voorzieningen		
voorziening pensioenverplichtingen	84.944	76.979
overige voorzieningen	109	109
kortlopende schulden		
crediteuren	0	5
overige schulden en overlopende passiva	91	113
	<u>91</u>	<u>118</u>
passiva	<u>85.948</u>	<u>71.993</u>

8.2. Winst-en-verliesrekening over 2012 (x 1.000)

	2012 EUR	2011 EUR
beleggingsopbrengsten risico Pensioenfonds		
directe beleggingsopbrengsten	864	817
indirecte beleggingsopbrengsten	8.537	3.540
kosten van vermogensbeheer	-/-13	-/-59
	<u>9.388</u>	<u>4.298</u>
bijdrage premie werkgever en deelnemers	5.929	5.761
overige baten	432	
toevoegingen	<u>15.749</u>	<u>10.109</u>
pensioenuitkeringen	1.160	1.083
mutatie pensioenvoorziening	7.965	11.956
mutatie WAO-hiaat		
pensioenuitvoerings- en administratiekosten	307	388
premies herverzekering	300	317
saldo overdrachten van rechten		1
lasten	<u>9.732</u>	<u>13.745</u>
resultaat	<u>6.017</u>	<u>-/-3.636</u>

9. TOELICHTING OP DE JAARREKENING

9.1. Algemeen

De Stichting Pensioenfonds Witteveen+Bos is gevestigd te Deventer en heeft ten doel pensioenen te verlenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en aan nagelaten betrekkingen van (aspirant-)deelnemers en gewezen deelnemers en wel overeenkomstig de bepalingen in het door het bestuur vastgestelde pensioenreglement.

De aanspraken inzake ouderdoms- en nabestaandenpensioen alsmede de voorziening ter zake van arbeidsongeschiktheid worden verzekerd in eigen beheer. Daarnaast zijn de volgende risico's verzekerd:

- overlijdensrisico's van actieve deelnemers;
- het hiaat ingevolge de vernieuwde Algemene Nabestaanden Wet.

De grondslagen voor de berekening van premies en de pensioenreserve zijn vastgelegd in de actuariële en bedrijfstechnische nota van de stichting.

9.2. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva voor nominale waarde opgenomen.

Beleggingen

Beleggingen worden grotendeels gehouden via beleggingsfondsen (zie hoofdstuk 3).

Vorderingen, overlopende activa en overige activa

Vorderingen, overlopende activa en overige activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde, rekening houdend met een voorziening wegens oninbaarheid, indien van toepassing.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Zij worden onderscheiden van tegoeden die het karakter hebben van beleggingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten zijn opgenomen intrest, dividenden en soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden opgenomen de gerealiseerde en onge-realiseerde waardewijzigingen en de gerealiseerde en onerealiseerde koers- en valuta-koersresultaten.

Premies

Met ingang van 1 januari 2009 bedraagt de premie 27,5 %.

Rente en dividenden

Eventuele ingehouden bronbelasting op rente en dividenden wordt op grond van de vrijstellingsregels voor pensioenfondsen door het Pensioenfonds teruggevorderd.

9.3. Opmerkingen

Overige voorzieningen

De voorziening WAO-hiaat is gevormd vanaf 1993. Jaarlijks kan een herberekening plaatsvinden (ultimo 2012: EUR 109.000).

Herverzekeringen

Dit betreft de herverzekering overlijdensrisico ad EUR 222.000 en de herverzekering ANW-hiaat ad EUR 120.000.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Dit betreft in hoofdzaak de kosten voor administratie, actuaris, accountant, adviseurs en contributies.

10. SAMEN STERK

Door diverse deelnemers wordt bij bijeenkomsten de vraag gesteld of het wel zinvol is verplicht deel te nemen aan het bedrijfspensioenfonds.

Bij Witteveen+Bos is in het verleden afgesproken tot verplichte deelname in het Pensioenfonds, omdat er toen geen alternatieven waren; er was (en is nog steeds) geen collectief pensioenfonds voor de ingenieursbureaus.

Wat zijn dan de voordelen van een collectief pensioen?

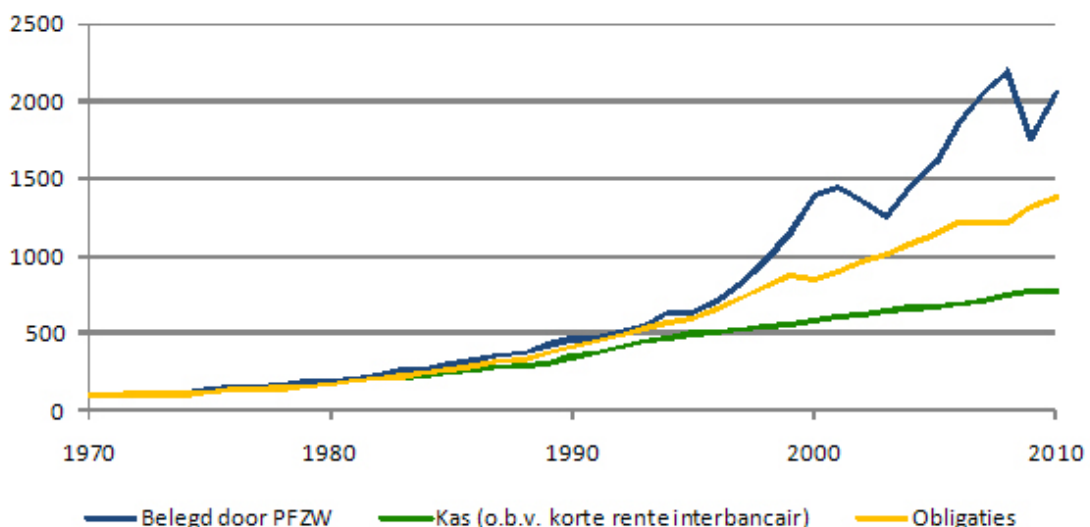
Gedeelde kosten

- goedkoper:
 - een pensioenfonds voert voor een grote groep mensen dezelfde regeling uit. Dat is goedkoper dan dat iedereen het zelf gaat regelen, bijvoorbeeld bij een verzekeraar. Dat geldt ook voor de kosten van de beleggingen. Door de grote omvang van de beleggingenpot zijn de kosten om die te beleggen een stuk lager;
- geen strijkstok:
 - het Pensioenfonds is een Stichting die niet commercieel is. Alle winsten komen dan ook geheel ten goede van de deelnemers c.q. de pensioenen;
- meer pensioen voor het zelfde geld:
 - samen pensioen regelen en samen beleggen is veel goedkoper dan ieder voor zich. Dat kan enorm schelen in het pensioen. 1 % minder kosten leidt tot 1 % meer rendement en kan wel 30 % meer pensioen opleveren.

Gedeelde risico's

- risico is nodig:
 - de premies die iedereen betaalt worden door het Pensioenfonds belegd (in vastrentende waarden en aandelen). Op de lange termijn levert dit meer op dan sparen. Toch is enig risico nodig om hogere pensioenen te kunnen uitbetalen. In onderstaande grafiek is uitgezet wat de opbrengst van 100€ in 40 jaar is geweest bij beleggen (blauwe lijn) en sparen (groene lijn).

Waarde 100 euro ingelegd in 1971

Bron: Pensioenfonds Zorg en Welzijn

Aan de andere kant zal duidelijk zijn dat te veel risico ook niet gewenst is. Het Pensioenfonds zoekt naar een juiste balans hier tussen;

- risico's worden gedeeld:
 - de risico's bij een pensioenfonds zijn een stuk kleiner dan wanneer iedereen het in z'n eentje regelt. Dat komt omdat de risico's over een heel grote groep, over een lange periode en over verschillende generaties worden gespreid. Als de economie in een crisis verkeert, vangen we de tegenvallers samen op en als het (weer) goed gaat, delen we de meevallers;
 - ook de risico's van overlijden worden gedeeld; voor een grotere groep is dit goedkoper te verzekeren dan individueel;
- andere gedeelde risico's:
 - er zijn nog andere risico's die in het Pensioenfonds gedeeld worden. Bij ziekte (WIA) gaat de pensioenopbouw gewoon door. Bij overlijden krijgt de partner een levenslange uitkering en ook nog een extra tijdelijke uitkering. Zelfs als Witteveen+Bos failliet zou gaan, blijven de pensioenen buiten schot.

Gedeelde invloed

- samen de baas:
 - bij het Pensioenfonds betalen werkgever en werknemers samen de premie. Zij zijn ook samen de baas in het bestuur. Ook de gepensioneerden hebben een zetel in het bestuur. Hierdoor wordt rekening gehouden met de belangen van alle partijen;
- samen invloed:
 - via allerlei overlegorganen hebben de deelnemers invloed op het beleid. In ons pensioenfonds is dat de Algemene Vergadering van Deelnemers en het Verantwoordingsorgaan, hieraan legt het bestuur verantwoording af;
- samen betalen, samen bepalen:
 - de premie en de belangrijkste uitgangspunten worden vastgesteld in het overleg tussen directie en ondernemingsraad. Het Pensioenfonds voert deze afspraken uit waarbij natuurlijk wel de haalbaarheid en realiteit in het oog wordt gehouden.

In totaal betekent dit dus dat het Pensioenfonds van en voor de medewerkers is. De lijnen tussen Pensioenfonds en deelnemer zijn in onze situatie zeer kort, zodat snel en adequaat gereageerd kan worden op allerlei ontwikkelingen.